

DEO DUCE!
SCHEDIASMATIS HISTORICI
DE
TAVASTIA
CAPUT PRIUS,
QVOD,

Venia Ampliss. Senatus Acad. Aboëns.

Et PRÆSIDE

HENRICO HASSEL

Eloquentiæ PROFESS. Reg. & Ordinar.

Facultat. Philosph. h. t. Decano

Ad publicum defert examen

CHRISTIANUS LIMNELL

TAVASTENSIS,

Die XXVIII mensis Martii A:o MDCCXLVIII.

Loco horisque consuetis

ABOÆ,

Excud. JOH: KÆMPE, Reg. Acad. Typogr.

Stæ R:æ M:tis
MAGNÆ FIDEI VIR,
Reverendissime Domine,

D^N. JOHANNES
BROWALLI,

S. S. Theolog. DOCTOR Celeberrime, Diœceseos A:
boënsis PRO EPISCOPE & Regiæ ibidem Academiæ
PROCANCELLARIE Eminentissime, Venerandi Consi-
storii Ecclesiastici PRÆSES Gravissime, Scholarumqve
per Diœcesin EPHORE adcuratissime,

MÆCENAS MAXIME,



Quæ jam in publicum prodit de Tavastia commentarium
cula nostra, hæc, Vir Reverendissime, potiori suæ
parte Tua est. Te namqve annuente, hoc argumentum
primum elegimus; Tuo ex consilio tractationem ipsius ad-
gressi

gressi sumus; imo plusquam dimidium partis prioris & Te emendatum est, & Te Ephoro typis commissum; quamvis graviora, quae postmodum intervenerant negotia obliterint, quo minus ultimam eidem imponeres manum. Ad Te igitur tanquam Legitimum Dominum haecce re-vertitur opella. Et, prout postrema fuit, quae Te occupationibus Philosophicis intentum distinuit; ita earum, quae Tibi, grave Episcopatus munus gerenti, se commendare cupiunt, primas inter erit; quam ceu origine Tuam, a Tuo etiam celebratissimo Nomine decus atque honorem accipere patiaris.

Qua decet reverentia h. e. summa precamur, ut, quem admodum ad hunc usque diem, ita posthac Tuo nobis frui liceat patrocinio; qui pro perenni Tuo Familiaeqve Tuæ nobilissimae flore vota calidissima fundere non intermitteremus

Reverendissimi NOMINIS TUI

Cultor Humilissimus
CHRISTIAN LIMNELL

Admodum Reverende atque Praeclarissime Domine
NICOLAE MALM,
Cœtus Dei in Ahas Pastor & vicini Contractus
Præposite longe meritissime.

Admodum Reverende atque Praeclarissime Domine
Mag. MARTINE MARTINI,
Præposite & Pastor in Hathi, Tulois & Luopiois
laudatissime,

Plur. Reverende atque Clarissime Domine
GUSTAVE ROTHOM,
Pastor in Pælkæne longe vigilantissime,
EVERGETÆ ATQVE FAU.

Prodeat tandem Tavastia habitu suo proprio h. e. sim-
nostra tamen, ut speramus saltem candido veri studio
dis promovendisqve conaminibus hisce venerari nunquam
huic præfigere sustinui, ita ex animo precor dignetur De-
vare, ut de Ecclesia & Patria optime Vobis

ADMODUM & PLUR. REVEREN.

Cultor obsecra
CHRISTIAN

Admodum Reverende atque Praeclarissime Domine

JOHANNES AMNELL,

**Ecclesiae, quæ Deo in Tammela colligitur Pastor &
adjacentis districtus Præposite gravissime.**

Admodum Reverende atque Praeclarissime Domine

Mag. JACOB E MALLEEN,

**Præposite & Pastor in Jemsiæ, Corpilax & Cuivas-
maki longe meritissime.**

Plur. Reverende atque Praeclarissime Domine

Mag. PETRE N. MATHESI,

Pastor in Pyhäjoki Ostrobotniæ dignissime.

TOR E PROPENSIS S I M I,

*plur. Explicet aliud argumentum hoc plenius, qui poterit;
se commendabunt. Vestram autem benivolentiam in adjuvan-
desistam; quæ etiam fretus, ut Nomina Vestra Schediasmatæ
us T. O. M Vos quam diutissime salvos & incolumes ser-
liceat mereri. Sic vobis vovebitque*

DORUM NOMINUM VESTRORUM

vantissimus

LIMNELL.

AUCTORI

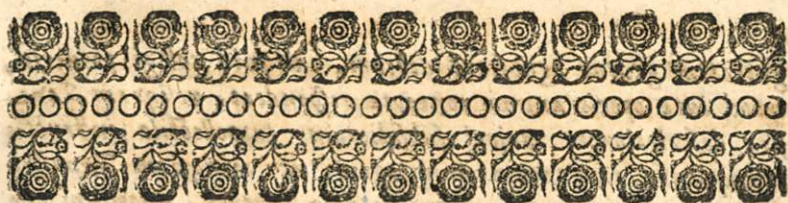
*Hoffes in hac Patria Patriae peto iura supernae,
Deferit illa suos, excipit haecce pios.*

*Populari adiecto
Abrah. Achrenius.
Past. Arc. Aboëns.*

EIDEM

Dum solus incedo meditans, vox excidit ore,
Cur Tibi tam longae sunt o LAVASTIA! noctes?
Tamdiu membra tenet Tua cur tam frigidus horror?
His dictis, mulier lateri mox adstitit, annis
Grandior, illa voces profert venerabilis basce:
Pone modum nugis, nihil est, res ipsa loquetur;
Sic compacta gelu sum, sic & frigore dura,
Ut videas volucres caelo, atque animalia terris,
Umbrosas rapidis saltus venatibus aptos,
Florentem campum, spicis & gramine lactum.
Multa hic pascuntur virides armenta per herbas;
Collibus atque altis saltant haedusque caperque.
Non nocet ast validas frigus solet addere vires
Membris atque animo, ceu monstrant facta virorum
Maxima, frigoribus quos ardens protulit Aëtos.
Nec nocet ingenio frigus, sed roborat illud;
Efficit ut nervos habeat fortesque lacertos.
Hoc docet eximius LIMNELL, dulcissima proles,
Pectus cui calidum, mens acris, lamina clara.
Nostras hic veneres depinxit ductus amore
Nostris, praestantem quoque nos redamemus Apellem,
Quid filio referam? filio quae praemia reddam?
Quod potero, soboli tam charae reddere nitur,
LIMNELLUM tenero gremioque sinuque fovibo,
Nostra satur bunt hunc flumina lactis opima,
Dixit & abscessit. Succedant dicta precamur!

Sic nomine Conterraneorum adplausit
CAROL FRIDER. MOLLERUS, Mag. Docens.



PRÆFATIO.

Quam primum de Specimine Academico edendo cogitare cœperam, præsens hæcce materia, nescio quâ dulcedine, præ aliis se commendavit. Ut autem huic propensioni eo promptior velificarer, perpulis, quod potissimum de patria cujuslibet valere judicarem Ciceronis effatum: illum, qui nescit, quæ ante se facta sunt, semper puerum esse; piumque ducere laborem patriæ facta referre (Ovid. Trist. lib. 2. v. 322.). Ut vero aliquam mereretur gratiam conamina hæc, constitutum fuit inprimis, præmissis aliquot paragraphis de antiquitate & memorabilibus Tavastensium, Geographiam parocciarum singularum in ditione Tavastburgensi, Historiam earundem Naturalem, Oeconomiam, mores & vivendi rationem incolarum accuratius tradere; quod quidem ut ad votum expedirem, diu iter meditatus sum, quo provinciam hanc, cujus minimam partem antea individendi occasio fuerat adcurato perlustrarem oculo; hoc autem propositum cum mutare me cœgisset res angusta domi, ne pror/us partibus meis defuisse viderer, Venerandum Tavastie Clerum non semel rogavi, ut benigne mecum communicaret ea, quæ notatu atque observatu digna essent. Sed cum neque hac viâ, licet plurimum ex eodem Ven. Clero Fauctorum benig-

gnita.

gnitatem gratus agnoscere debeam, aliquid colligi poterit, quod idea operis animo concepta respondeat, reliquam Tavastia descriptionem majori subsidiorum suppellectile instructis relinquens, id tantum nunc agam, ut antiquam Tavastia faciem atque recentiore pro modulo ingenii, quantum per defectum monumentorum licuerit aliquo modo delineem. Meruisset profecto argumentum hoc, ut a quopiam alio, cui in sinu faventioris fortune adolescere licuit, dignius elaboraretur; quum autem nemo adhuc idem opus susceperit, malui ego aliquid conari quam prorsus nihil agere. Ut igitur hac qualiscunque Tavastia adumbratio Tuam Benevole & Candidè Lector mitiorem censuram experiat, est quod enixe oro atque obtestor; si vero minus placere potuerit, ut id non tam incuræ meæ, quam tenuitatis sortis defectuique monumentorum adscribas. Totum vero opusculum in duo dissecui capitula, quorum prius statum Civium, sub gentilismo considerabit, posterius autem sequioris ævi memorabilia peruestigabit, moresque ac vivendi rationem incolarum, nec non genium soli leviter attinget.

CAPUT PRIUS

§. I.

Circa situm & limites Tavastia designandos
versatur.

Magni Ducatus Fenningie medium tere occupat Comitatus Tavastia, ac Mediterranea proinde regio JOHANNI GOTHŌ aliisque (a) jure meritoque au-

(a) OL. WEX. GILLENSTOLPE lib. I. Cap. 25. PAUL. GOTH. lib. I. pag. m. 96.

audit. Licet autem denominatio Tavastiæ a vulgo non tantum Aboënsi sed etiam ipsis incolis majori quoque parti Satacundiæ, præsertim superiori, tribuatur, atque plurimæ præterea svadeant rationes, eosdem tractus ad antiquam quoque Tavastiam pertinuisse, quæ de re in sequentibus paucis agendum, nostrum tamen institutum intra limites coërcetur præfecturæ seu ditionis Tavastburgensis (Tavastehus Lään), utpote quæ sola in scriptis hodie publicis Tavastiæ nomine insigniri solet. Hæc igitur, quæ adumbranda nobis est, Tavastia, versus Aquilonem ditioni Cajanaburgensi vel Ostrobothniensi, versus Thrascio-Zephyrum autem & Occidentem Satacundiæ contermina est. Ad Notozephyrum paululum tangit Austro Fenniam. Versus meridiem vero plurimam partem Nylandiæ jungitur. Ad ortum denique solis & Borra-pelioten vicina est Savolaxiæ. Hæc Tavastiæ præfectura jacet inter gradus latitudinis LXI & LXIV, (B) & trianguli fere speciem refert, cujus unum

A 2

latus

(B) Latitudo præfecturæ nostræ ab Occidente ad Orientem metiendo varia deprehenditur: a trabe Mercuriali Vermelensi, de qua in sequentibus, ad pontem Keltis via publica 23 $\frac{1}{2}$ milliarium est; sed recta linea hic ab illa nonnisi 18 milliar. distat. Paroeciæ Pelkene autem a Mendubarju distantia linea recta 13 milliar. est; deinde vero decrescit latitudo ad 10, 8, 5. &c. mill. Longitudo a Meridie ad septentrionem ducta linea recta ultra 30 milliar. continet; a ponte enim Lautasilda paroeciæ Mantzale ad templum Rau-

lacus, incipiens a paroecia Somero ericeto Wer-
melæ ibidemque erecta statua Mercuriali ab urbe
Aboa itinere pæne orientali 6. Milliaribus cum dimi-
dio distante, excurrit Borra-pelioten versus, & limi-
tes ducit Tavastiam inter & Satacundiam, huic
nimirum, relinquendo Ecclesias Pungalaitientem
(γ) Wesilaxensem, Lempælentemque, ditioni Ta-
vastburgensi autem adjiciendo paroecias Tammela
cum Sacello Bertula, Urdiala, Achas & Sæxmaki;
deinde super Cataractas Walkiakoski flumenque
Costia pergit, paroeciam Pælkane inter præfetu-
ram Biörneburgensem & Tavastensem dividens;
hinc percurrit lacus Cangasalenfes, Oriwenses,
Længelmakensesque usque ad fines præfecturæ Biör-
neburgensis, circa villam Pærskylæ, paroecia Læn-
gelmaki, prædictas ab occidente sitas paroecias
Satacundiæ, Tavastiæ vero orientales adsignans. (δ)
Ulterius hujus lateris limes, inclinato magis versus Bo-
ream cursu, Satacundiæ paroeciam Keuru a nostra
Jemse, Sacelloque Laukasensi Jylwesskylæ differtur
nat; ubi deinde fines occurrunt Ostrobotniæ; quam

ad
lambi 24. circiter sunt miliar., ultimos autem paroecia Vi-
tasari terminos plus quam 6. miliaribus inde remotos esse præ
comperto habemus. Hæc autem & plura alia, quæ ad Geographiam
Tavastiæ pertinent singulari Professoris Nobil. Dn. NIC.
HASSELBOM nos debere benivolentia grata mense agnoscimus.

(γ) Paroecia Pungalaisio tamen nonnulli pagi ditioni adje-
cti sunt Tavastburgensi.

(δ) Excepto Sacello Cuhwatax paroecia Cangasalensi
Satacundiæ adnexo.

ad provinciam videlicet pertinent Sacelli Pedersø-
rensis paroeciae, Lappajarwi nomine, & Sacelli
Veteli antiquae Carlebyensi paroeciae subiecti saltus,
quos a parte Occidentali suos limes noster separat,
a paroeciis Tavastiae Sarijerfwi & Wirafari, qua-
rum haec ditionis nostrae maxime septentrionalis
est paroecia, & excurrit usque ad paroeciae Ostro-
botniensis Pyhäjoki Sacelli Pyhäjerfwi terminos,
cum antea tetigerit, praeter supra nominatos,
Calajokensis Sacelli Reisjärwi & Lochtoënsis pa-
roeciae silvas. Substitit ergo hoc latus circa ulti-
mos praedictae paroeciae nostrae Wirafari terminos, i-
bidemque alterum initium capit, versus austrum
fere excurrent; quod primo orientale proxime no-
minatae paroeciae latus, & hinc paroeciam Rau-
talambi a Sacello Pielawesi & paroecia ipsa Iden-
salmi ac Cuopio Sawolaxiae sejungit; deinde ejus-
dem ditionis paroecias Pieksamaki & Cangasniemi
a nostra Laukas separat; hinc pergit hoc latus in-
ter Hardola Sacellum, paroeciamque Sysmæ ac
Sancti Michaelis & Christinae Sawolaxiae; ulterius
paroeciam Manduharju inter praefecturas Sawola-
xiae, Kymmenegårdensem & Tavastensem divi-
dens, atque limites inter Kymmenegårdiam & Ta-
vastiam formans, paroeciam Itis, huic adjicit; cui
ab altera parte fluminis Kaeltis, quod inter ostia
fluminis Kymmene unum est & heic limites po-
nit Tavastiae, respondet paroecia Walkjala ditionis
Kymmenegårdensis. Succedit basis trianguli no-
stri

stri vel si mavis latus tertium, quod Australem limitem Tavastiae constituens, ex cataractis ponteque Kæltensi incipit & praedictam paroeciam Itis ab Elimæ Kymmenegårdensi paroecia dirimit, ulteriusque, per paroeciam Lappträsk tendens, Sacellum ejusdem Artificæ Tavastiae addit, reliqua Nylandiae relinqvens; quam provinciam a Tavastia pergit separare limites ducens inter Orimattilam nostram & Sacellum Puckila paroeciae Borgoënsis, praetereaque quosdam pagos paroeciae Nylandicae Mentzælæ Tavastiae includens, cursum supra pontem Lautasilda dirigendo; tandem cum paroeciam Janackala totam percurrisset tresque quartas partes ejusdem Tavastiae assignasset, unica Nylandiae relicta, Orientalem paroeciae Tamelae partem, Loppisensi & Wichtensi Nylandiae heic loci conterminam tetigisset, paroeciamque Somero a Lojoënsibus agris Nylandicis separasset, ac nonnullos ejusdem Someroënsis ecclesiae pagos austro-Fenniae tribuisset, cum latere primo circa praedictam Mercurialem statuum collimat. Hac igitur qualicunque figura triangulari includitur tota nostra Tavastia; licet enim neutiqvam recta linea, sed per plurimos errores & antractus latera ejusdem pergant, rudem tamen trianguli figuram eadem formare concipimus. Antequam vero ad reliquam Tavastiae considerationem pergimus, haud abs re fore judicamus, si ulterius primaria limitum ejusdem signa aut documenta, quae publica auctoritate constituta sunt, quan-

quantum quidem comperire potuimus, quam brevissime indigitaverimus. Circa ultimos terminos septentrionales paroeciae Witalari in confinio Savolaxiae & Ostrobotniae est lapis quidam in aggere arenolo Mansfeld / ut putamus, situs & a Fennis, Rillankwi vocatus, Sverice forte Trilands steen / ubi Tavastiae, Ostrobotniae & Savolaxiae fines concurrunt. (e) Huic e diametro versus Noto-Zephyrum respondet alius lapis in paroecia Somero, vulgo Lunnan raja vocatus, qui Tavastiam ab Austro-Fennia determinat. Ab oriente dirimitur Tavastia a Savolaxia & praefectura Kymmenegårdensi per insulam quandam parvam, lacus Låhtäweß / Naglasari seu Naulasalmi dictam in paroecia Mäntsälä. Ab occidente vero ubi Satacundiae adjacet, clauditur Tavastia partim densioribus silvis, partim etiam majoribus lacubus, quos inter aliquo in loco litem Ankapora in literis infra adducendis nominatum quaerendum esse centemus. Et hisce quidem terminis, Tavastia, quae eidem cum Nylandia paret Satrapae hodie includi solet. Sed de hisce limitibus inter Tavastiam & Savolaxiam a parte Orientali, nec non Satacundiam a parte Occidentali, cum ante 300. annos disceptaretur, in judicio Provinciali Aboae A:o 1415 sequens sententia lata est, quam, licet longior sit, tamen quia circa praesens nego-

(e) Hoc me docuit Praeclarissimus Dn. Mag. PETR. N. MATHESIUS Pastor in Pyhäjoki Ostrobotniae meritis-

negotium, documentum publicum luculentum simul
que antiquissimum est, quod indagare potuimus
huc transcribere consultum duximus.

Vi Magnus medh Guds Nåd Biskop i Åbo
Nielis Olafsson Riddare i thetta sin Konungens Dom
innehafwande Oloff Oloffsons i Lagmans stadh sittan-
de å åhrliqz Måns wågna Herr Claws Glemming
Riddares Claws Lydellason Waldemar Diakå/ Jon
Kålamb Oloff Mattsson/ Hagwon knutsson Hartika
Dyker Hagwon frilla/ Sone Sonason och Tubbe
Nielsson kånnomps med thetta waro dyro brefwe/
att then tidh wi Landzrätten Höllom i Åbo å Högh-
bohrne Förste wågna/ wårs Nådugz Herra Konungh
Eriks Anno Domini MCDXV. Daghen näst efter
Johannis Baptistæ dagh Kommo för oss thesse gode
Mån Herre Vilkin af Römo/ Herr Jöns i Jästis/
Nielis Rösware Jöns Thorkilsson Nisse Jönsson/
Lasse Olafsson/ Nisse Ojala/ Oloff karellson/ Eric
Kunis Oloff Langh Olaf Hergheg/ Nielis Valason/
Magnus Thordsson/ och Pärwal Cangastrandh som
hafde synt mellan Sawlar och Lappawest uppå ene
sidha och Thawistaland och Satagundh uppå andre
om theras Stogs deelar och Nämärcke hwilcke raar
the uthlett och gråmeliga ransakat hafwa medh the-
som godhom Männom/ som the siff af rätten til-
rådz beddes/ Swåsom at Herr Rodgher Domprobst
i Åbo Herr Jöns Amundsson Arkiediakå/ Nilis Sawist
och Bengt Lydellason i swå måtto/ att thesse gro the-
ras rår här efter nämnes som the tilsta. Uppå bådhe
sidhor

sidhor Unkapora Lapasiffena undantakka som särðhes
 les Tawestom tilhörer Naglasari / Murasmäki mitt i
 Sommerjoki twert öfwer thenäst Pastakoski eller
 Karialainasälki / hwilka af thesom twem Rådm Rytjä-
 karla och Norrebotn tilståa ther theas Rådm mö-
 te / the skal öfwersta Huswudhraar blifwa / ware och
 swa / att någhor af them / som för:de Skogsdelar
 arbrande äro tryckadis at komma til thet tingh wif
 hafwom nu skpat a Landsrätten i Kontama att hol-
 de om S. Barcholomæi dagh nu nåsikommunde ahr/
 thå skal han aldrig tilstalan hafwa aptarmehr / til the/
 skogha uthan wärs Rådugg första Konungs Erikis
 Ambetsman skullu them under Hans Rådñ annam-
 ma och sedhan rättan äganden wärja åther antwar-
 da uthan hinder. Alla thessa för:de Article och stycke
 skullu fasta och obruklige haldhas / wid hwars theas
 XL. Marc för Konungens dom och VI. marc för Lag-
 mans dom. Scriptum Anno die & loco, qvibus supra(ε).

Insigne Tavastiae nostræ, cujus heic quoque Be-
 nevolo Lectori exhibetur Apographon, est Lynx
 maculosi tegminis corona Comitiali superbiens, cu-
 jus

(d) Existimamus hunc eundem esse limitem, qvem supra
 nomine Linnanraja in parocchia Somero allegavimus; jacet
 enim non procul a palude quadam Murassuo. Lapasiffena
 autem quid sit penitus ignoramus.

(e) De limitibus inter Tavastiam & Sawolaxiam tempore quoq;
 subsequenti annis nimir. 1452. & 1456. disceptatum fuisse
 littera Regis Spec. Caroli VIII. in Dicasterio Ab. Regio asser-
 data testantur.

jus tergo tres imminent præfulgentes stellæ, totidemque rotæ pedibus substratæ sunt, in campo purpurei coloris conspicuus, ut verbis utar *PAUL. GOIHI* (?). De eodem Messenius i *Chronic. Finland. Mscr.* ; The/ som i Tavastaland boo/ i Riddh fiäll/ föra the en Voo/ stierner har then åsuan til tre/ så många roser kan jag see/ nedan &c. Ex eodem hoc Insigni videntur nonnullæ familiæ Nobiliss. Fenningiæ agnomina mutasse sua e. g. Lofstierna, Lofchiöld, Lofeldt, Rosenstierna, Tavaststierna &c.
(§) *Hist. Arct. Cap. XXIX.*



§. II.

*In origines nominum Tavastiae & Heme
inquirat.*

Indicatis sic in §, præcedenti limitibus Tavastiae
qua-

quatenus nostrum poscit institutum in natales
vorum Tavastiae & Hæme nunc ut inquiramus
sequitur. Sed fateri cogimur nos eo in puncto,
summam licet adhibuerimus diligentiam nil certi ex-
tricare potuisse. Sufficiat igitur conjecturas quas-
dam recensere, quarum eam, quæ sibi maxime
probabilis visa fuerit, B. L. eligat.

Nomen Tavastiae, quod Svehicie effertur *Tas-
wastland/ Tavestaland eller Tavistaland/* quemad-
modum etiam incolæ *Tavesta/ Tavastar* dicuntur,
alii derivant a voce Lapponica Tavas, quæ aquilo-
nem N. N. O. significat vel forte cæciam N. O. (α)
Alii a nobili Tavastorum familia nomen mutuasse

B 2

ter-

(α) Lappones certe in silvis Tavastiae quondam habitasse
non modo ex aliis plurimis documentis, sed etiam ipsorum
Tavastensium traditione constat; ipsam quoque provinciam,
si usum vocabuli antiquiorem respexerimus, respectu urbis
Aboæ versus aquilonem vel cæciam sitam esse fatemur.
Conferatur Hoffmanni Lexic. Historics pag 356. Sed quæ
minus assentiamur, pt. Rever. & Clar. Dn. GANANDRO
Siundoënsium Pastori meritissimo huiusque conjecturæ Aucto-
ri Eruditissimo, obstat tamen, quod Tavastia non Fennicum
sed peregrinum sit nomen. Alioqui si portus Tavastorum ad Kors-
holm situs fuisset, ipsius regionis tractus versus Euronotum & A-
pelioten protenditur forte quam obrem Tavastiam nostram An-
tiquitus Oesterlandiam dictam esse deprehendimus; licet & id
nomen reliquis Fenningiae ditionibus Careliaeq; cum Tavastia
aliquando commune fuerit. Birgerus Rex in literis Oreb. cra-
stino Annuntiationis B. Mariæ 1308. datis ita loquitur:

terram & gentem nostram augument (B). Sunt
qui a Sveco ta fasta securitati possessionis prospicere,
dedu-

Resignamus ex nunc Castra omnia Finlandiae &
partium Orientalium, videlicet Aboo & Tavastra-
huus & Wiborgh cum terris adjacentibus eidem &c.
In aliis autem literis Oesterlandiae & Oesterlandensium fit
mentio ita, ut vel Tavastis solis, vel simul eorundem vicinis
competat ista denominatio. Conferantur literae Alberti Regis
ad Ep. Ab. Hemmingum apud Castrum Aboënse Anno. Dni.
MCCCLXIV. die beate Lucie Virginis; nec non lit. ejusdem
Regis eodem Anno datae de pellibus ab Advocatis Oesterlandensi-
bus in non modicum Episcopi Ecclesiaeque praecedendum & gra-
vamen denegatis &c. Item lit. Archiep. Olavi Holmiae
1436. die Sancti Johannis Baptistae scripta de mitigatione o-
nerum publicorum för allmogeti i Österlanden/ Incolis
Osterlandiae impositorum.

(B) Sententia haec est adm. Reverendi & praeclarissi-
mi Dn. Mag. MARTINI MARTINII Praep. & pastoris in
Haubo meritissimi, Fautoris nostri multis nominibus colendi.
Supponit autem familiam hanc viguisse antea quam Tava-
stae nomen praefecturae nostrae impositum est, quod nobis
vix videtur vero simile. OLAUS enim Nicolii TAVASTI pri-
mus est, qui nobis innotuit hoc cognomen familiae gerens,
nobilis Vasallus in Chronico Justeni dictus; floruit autem is
seculo XI, ejusque Anno 57. genuit filium Magnum, deinde
ab Anno 1412 ad 1452 Episcopum Aboënsem. Sed seculo
praecedenti XIII provinciam hanc communiter Tavastram
dictam fuisse ex sequentibus patebit. Potius igitur provinciae
hoc

cunt, quippe quod exstructione Arcis, primo Cronenborg deinde Tavastehuus dictae, Birgerus quoad devictam a se Tavastiam fecisse judicatur (γ). Aliis magis arridet derivatio ab imperativo ta fasti prehende

boc Sec. XIII ortum nomen adscivisse deinde familiam, de qua loquimur, e Tavastia oriundam verosimiliter concludimus; in parociae enim Wirmo villa Alasjoki, quae ut Tavastorum possessio postea Tavastila nuncupata est, habitasse Ep. MAGNI TAVAST patrem OLAIM Nicolai patet ex Chronico antea citato. Eundem vero Tavastensem fuisse ex litt. Christophori Bavari A:o 1442. datis colligi potest, ubi de possessionibus MAGNI in Tavastia hereditariis mentio fit. Alioq; plures deprehendimus fuisse familias cognomine Tavast gaudentes, quarum due plebeje altera Ostrobotniensis, altera Tavasteen dicta; ab antiqua familia nobili Tavast, de qua nobis sermo fuit, cujusque Insigne idem cum Ståhlarmiano esse observavit Auctor Positionum ad Chronic. Just. Ihes. IX, alia quoque omnino est recentior, quae ad nostra usque tempora viguit nobilium Tavastorum gens. Duces quondam Fennis fuisse vel ex ipsa voce Ruhtinas indigena conquirere licet; de illis vero deficientibus monumentis Historicis si antiquissimos forte Finlandiae Reges exceperis, nihil nobis innotuit; ignoramus similiter an proprios duces Tavastia unquam ante introductum Christianismum habuerit; eoq; magis fundamento caret sententia, nomen Tavastiae a Tavastis ejusdem ducibus derivans, praesertim, quum neque unquam haec terra ab incolis ita dicta fuerit, neque in traditionibus patriis ulla hujus nominis reive vestigia invenire potuerimus.

(γ) Conjecturam hanc nobiscum communicavit antea

de, quo videlicet se invicem milites Birgeri exhortati fuerint ad prosequendos & comprehendendos palantes Tavaſtos. (d) Nec minori forte verosimilitudine se commendare posset illa conjectura, qua Fennico oſta waſtan / tag emot / defende vel reſiſte, origo vocis Tavaſtiaae tribuitur; eodem enim ad reſiſtendum Svecis fortiterque pugnandum cum Tavaſti ſe mutuo compellaverint, Svecis occasio data eſt iſtam gentem nominandi Tavaſta. Ut alios levioris momenti luſus Etymologicos omittamus. (e) Id tantum certo affirmare poſſumus

Tava

laudatus Clar. MATHESIUS. Ex Taſaſſland Fennica dialecto fieret Tavaſſland, quod Svecos deinde imitatos eſſe diceremus, ſi haec vox civitate Fennica donata eſſet. Similiter Tawifſland a ta wiſt aut ta wiſſhet deducere poſſemus, niſi conſtaret illam pronunciationem dialecto Danica originem debere, utpote quae ſub Regibus Danicis poſitiſſimum obtinuit.

(d) Pluribus hanc derivationem placere accepimus, verosimilis quoque redderetur ex iſſis expeditionis Birgerianae circumſtantiis; comprehendendi enim fuerunt Tavaſti ut ad religionem Chriſtianam cogi poſſent; ſi modo veritatis ſpeciem haberet Svecos hoc in puncto imitatos eſſe dialectum Fennorum vocabula ta faſt per ta waſt efferentium.

(e) E. G. Quando voci David, quae Fennis Tave pronunciat, natales vocabuli Tavaſtiaae tribuuntur. Liceat praeterea heic obſervare externos Hiſtoricos provinciam noſtram vocare Tavaſtiam oder Taſaſt. conf. Gottfr. Invent. Sveciae A:o 1632. editum pag. 8. Anonymi Beſchreib. des Konigreichs Schwed. de A:o 1708. part. II. Cap. IV. pag. 145. Bladd. Lexic. Hiſtoric. ad vocem Tavaſtia; Noſtrum enim &

Tavastiae Tavastorumque nomen indigenum (?) non esse, sed peregrinum ad hunc usque diem Tavastensibus vulgo non inusitatum modo, sed etiam paene incognitum; Nec reliqui Fennones iisdem nominibus utuntur, quibus videlicet Tavastia Tavastique vernaculo sermone non alio nomine veniunt, quam *Hämenmaa* & *Hämäläiset*; proinde, quum praeterea in scriptis & monumentis omnibus ante expeditionem Birgerianam prorsus ignotum sit Tavastiae nomen, verosimillimum videtur a Svecis illud genti & provinciae impositum esse, licet occasionem & rationem denominationis tacente Historia certo determinare prorsus sit difficile. (n).

Sed

plerumque Germani in B. mutant. Ex hac autem occasione enata est cuidam conjectura, Tavastiam a Suetico *ta' bast* dici potuisse, quum ibi locorum praecipue in usu sit corticem arbori *Philypae* vel *Tiliae* detrabere ac praeparare, quem deinde, Svecis *bast* dictum, maxima copia vicinis divendunt.

(?) Aliam vocem Tavastiae similem quae Fennicae originis sit indagare non potuimus, quam substantivum *tapa* consuetudo, quod in genitivo facit *tawan* in ablativo *tavasta*; unde an vel familiae vel provinciae nomen originem nascisci potuerit, obstantibus praesertim in textu adductis circumstantiis, B. L. dijudicandum relinquimus.

(n) Verbo adhuc notare liceat in Africa olim existisse urbem quandam nomine *Thevestiam*, ut ex Ptolomaeo, itémque *Thevestiam* coloniam quandam dictam fuisse ut ex Antonino & Augustino observavit Reg. Antiq. Colleg. Ad/essor & Antiquitatum patriae vindex Celeberrimus Nobil. Dn. ERICUS

Sed devolvamur ad investigandos natales nominis Fennici Hæme (9). Sunt qui volunt hoc derivatum a Hæme i. e. Mantel seu vestis quælibet prolixior,

JULIUS BIOERNER, indeque M. Jun. Nipsii Thebestinos esse, de quibus Ortel. in Lexic. Geogr. In Sudermannia quoque parocia Skyllinge bodienum conspici rudera munimenti seu Castelli Tavestastants dicti Reverendissimus Auctor Sveogothiae munitae testis est; An vero haec omnia cum nostra Tavastia aliquam habeant cognationem est quod prorsus ignoramus.

(9) Quod praecedenti §. 1 pag. 3. de latiori Tavastiae acceptione diximus, non tam ipsam hanc vocem, quam Fennicam appellationem Hæme respicit, quamvis Suecorum apud nos colonia eodem in significato suo Tavastiland utatur. Etenim indigenae vulgari sermone non tantum Tavastiam stricte sic dictam, sed etiam superiorem, imo potiore Satacundiae partem, exceptis modo parocciis mari vicinioribus, Hæme vocant, quamobrem etiam spatiosissima illa silva, in confinio Ostrobotniae & Satacundiae sita Tavastifogen Ostrobotnienfibus Hæmen kangas nuncupatur. Observamus quidem praeterea ab Historicis Specis in descriptionibus expeditionis Birgerianae contra Tavastiam mentionem fieri portus Tavastorum, ut apud Eric. Upsaliens. libr. III. pag. 109. item littorum Tavastiae apud Joh. M. Libr. XIX. Cap. XV. pag. 714. quibus indigitari loca, circa quae munimentum Korsholm deinde exstructum est, Messenius in Chronic. Finl. Mscr. verbis infra allegandis docet; illuc vero usque Tavastiam vel Hæme se unquam extendisse, nullum aliud quod suadeat argumentum invenimus; potius autem Messenius ultra silvam, de qua modo locuti sumus, Tavastiam

xior. Ejusmodi vestimentis putant Tavaſtos antiquitus uſos fuiſſe, quæ apud eos nondum in delvetudinem abierunt; habent enim hodiernum cum Savolaxis & Carelis ſuos Wiſttar/ quod eſt genus veſtimenti longioris. Huic opinioni adſtipulari videtur Auctor Chron. Fenn. ubi hunc in modum diſſerit: *Amundus ſextus Rex Finlandiæ, veſtes pelliceas, quæ tum in uſu erant, auro argentoque diſtingui curavit; veſtes autem corpori proximæ, a capite ad calcem cohaerebant.* Sed magis congrua & verosimilior eſt illa vocabuli Hæme derivatio, quam tradit Nobiliſſimus Gyllenſtolpe, cujus hæc ſunt verba: *Hæmeenma quaſi ab heimo i. e. affinis dicta (1)* Hanc ſententiam copioſius explicat plur. Reverendus atque Clariff. Dnus Henr. Ganander, Eccleſiæ Siundoëſis Paſtor h. t. vigilantiffimus. Verba ipſius in litteris die 2. Febr. 1745. ad me datis ſic habent: Jag haſiver här på orten funnit tvåanne hagar/ ena uti Helsing Söku/ och den andra uti Bierno, ſom kallas Hæmeerkylä. När jag åter betrachtar huru uti Lapſka ſpråket vocales ſom ock conſonantes ombrytas/ ſom af min Grammatica ſes kan/ ſamt huru Finſka och Lapſka ſpråken på ſamma ſätt i en ſtor del af orden bliſwa ſkiljachtige; ſå tyckes deſſa orden Hæme, Hæmeenkylä, Hæmeenma haſwa ſin början af Lapſka ordet Heibma, ſom bemärcker by/ eller/ ſom tyckes wara närmare af ordet heibmo, heibmo.

C

lads,

ſiam eſſe innuit. (1) in Epitome Descriptionis Sveogothicæ
Lib. I. Cap. XXV.

lads, min Slächtinge. (α) Och wore således Hæ-
 mehenma/ min Slächtings land: hwilket icke något
 orimligt i sig begriper/ den allenast wet huru wi-
 da en Lapbys gränt för sig sträcka/ och huru detta
 folket blifwit skingradt. Hac igitur conjectura
 admissa, asserere possumus, majorem partem Sata-
 cundiæ, seu silvis frequentiore, ob eandem ra-
 tionem Hæme olim dictam fuisse atque etia-
 mnum vocitari. Admodum enim credibile est,
 Lappones quondam in his Finlandiæ silvis conse-
 disse, quæ amplæ eorum habitationi commo-
 dissimæ fuerunt. (λ) Postquam autem Fen-
 norum coloniæ in hos saltus se extendere cœpe-
 re, Lappones illis ultro cessisse, versusque sinum
 Botnicum, ubi tutiora erant loca, & ad vitæ su-
 stentationem copiosiora, se contulisse testatur
 Clar. Schefferus. (μ) Antequam Tavasti occupa-
 runt paroecias Rautalambi, Wirasari & Laukas,
 habitarunt ibi Lappones; quod patet inprimis ex
 literis Pastorum in Wirasari & Laukas nuper ad
 Consistorium Borgoense datis. Si igitur, ut osten-
 sum est, heic aliquando resedere Lappones, nec
 obstat, quo minus habitatio eorum, quæ Heibma
 vel Heibmo dicitur, affinitatemque cum vicinis
 denotat, nostrum Hæme, omissis paucissimis lite-
 ris, quas ætas novique advenæ aut mutavere aut

(α) Fennice Heimolainen.

(λ) Schefferi Lapp, Cap. VI. de origine Lapponum,

(μ) proxime citato loco.

aut rejecere, pepererit. Omnis autem ille tractus, qui Hæmeenma vocabatur, deinde/ postquam Svecorum imperio parere cœpit, horum lingua Tavastiæ nomen obtinuit; (1) nam ante Birgeri expeditionem in Tavastiam Seculo XIII. factam, fuit nomen hoc plane incognitum. Ita etiam se res habet cum reliquis Ducatus Fennix ditionibus, quæ simulac in potestatem Svecorum venerunt, novis quoque nominibus insignitæ sunt: e. g. Ostrobotnia, Nylandia.

§. III.

De origine Tavastorum paucis agit.

Sunt igitur Tavasti gens Fennica, adeoque unius ejusdemque cum cæteris Fennis originis; quæ de re lingua, utriusque genti communis, neminem dubitare sinit. Fenni autem ex Asia in nostras has oras migraturi, suffragantibus fere omnibus Historiæ & Antiquitatum Septentrionalium Interpretibus, creduntur primum consedisse in Schythia Europæa, hoc est Sarmatia, vel ut hodie vocatur, Russia vel Moscovia. Ut Historicorum præteream testimonia, quæ nimis longum foret recensere, quæque ab aliis adducta sunt, haud parum sufful-

C₂

ciunt

(1) Eandem ob causam videtur Joh. M. G. Lib. XIX. Cap. XV. pag. m. 714 dixisse. Birgerum Jarlum, quum Tavastos subjugatum proficisceretur, classem suam bellicam littoribus Tavastiæ advexisse, quæ littora suffragante Messenio in Mscrtis Fenn. fuere eadem, ad quæ postea munimentum Korsholm Ostrob. constructum est.

ciunt hanc sententiam, captivi nostri ex Moscovia reduces, qui referunt, a Fennia usque ad mare Caspium non solum inveniri reliquias lingvæ Fennicæ (a), sed etiam integros passim occurrere tractus, quorum incolæ ab hodiernis Moscovitis, quoad indolem, mores ac religionem, plane diversi sunt, verum antiquis Fennorum Sacris propius accedunt; quod inter alios observavit Generosissimus Dominus Chiliarcha Abr. Schœnstrœm, dum adhuc in ulterioribus Moscoviæ regionibus captivus maneret; cujus manuscriptum de antiquitatibus Sveogothicis consignatum, in Archivo Antiq. Regio ipse vidi. Sed supervacaneum, est huc diutius immorari, quum Adm. Reverend. Dn. Mag. Math. Hallenius, Theol. Adjunct. ad hanc Academ. Meritiss. hoc dudum prope exhausserit argumentum; qui erudita, non minus quam prolixa disputatione multa tam veterum, quam recentiorum testimonia, de vera Fennorum origine adduxit; ad quem proinde L. B. remittimus. Quo minus accedamus illis, qui Fennos deducunt ex reliquiis X. tribuum; a Rege Assyriorum Salmanassare in captivitatem abductarum, vel sola sufficit lingvæ Fennicæ ab Hebræa discrepantia maxima. Non ignoramus observari solere in Fennica affixorum & suffixorum, ut & vocabulorum quorundam cum Hebraicis congruentiam, sed quæ tanta non est,

(a) confer. lit. Reverendissimi Archi Episcopi Erici Benzelii in dissert. de Borea Fennia pag. 46. & 47. allegatae.

est, quanta, si vera foret eorum assertio, esse omnino deberet. Præterea de prima Fennix occupatione eandem fovemus sententiam, quam Olavus Rudbeckius Pater de migrationibus gentium quarumcunque in hunc modum proponit: Quum cessante diluvio per universum terrarum orbem vasta esset solitudo, loca sane omnia simul atque semel occupari non potuerunt, nedum certis suis nominibus distingui, sed crescente unius loci incolarum numero, & deficiente pastu, saltem aliquos una cum pecudibus atque domesticis, nonnunquam etiam tuguriis, ad alia & habitationibus vacua loca petenda ipsa necessitas impulit, quos eam ob causam Nomades adpellatos fuisse constat. Ita vero dispersos & numero insigniter auctos homines rursus inter sese commiscuit ambitio & avaritia; ex quibus rebus factum est, quod multi suis locis vi & armis depellerentur, regionesque quas inhabitarent, ad victorum libertum relinquentes nomina sua mutare cogerentur. Rudb. Atl. Tom. I. pag. 11. Quin igitur colonia ad septentrionem tendens, iisdem fuerit sub itinere obnoxia fatis, non est dubitandum. Sed ut redeamus ad Tavastrum, hæc ex advenis, paulatim ex oriente accedentibus, videtur facile accepisse suos inhabitatores; præsertim quum varia sedes novas quærentibus offerre potuit invitamenta. Habuit enim saluberrimam aeris temperiem, piscium copiam uberemque materiem venatio-

nationum. Nec læta defuerunt pascua, & gleba cultu accedente fertilis futura. (β)

§. IV.

Memorabilia Tavastiae, nec non antiquam gentis vitæ rationem simplici penicillo delineat.

TAVASTIAM ab antiquissimis retro seculis fuisse excultam, nullum est dubium, si modo vera sunt, quæ de Fennis (α) passim apud Historicos traduntur. Hic tamen viciniore potissimum digni videntur, quibus habeatur fides. Crebrarum autem irruptionum, a Fennis in Sveciæ oras tactarum, mentionem faciunt antiquitatum Svethicarum Interpretes; & quidem jam ante ter mille

(β) Plinium, qui floruit 75. anno post Christum, Paulumque Varnefridum recentiore non ignorasse felicem cœli solique hospitalitatem, qua gaudet Fennia nostra, testis est Auctor Dissertationis de origine gentis Varægorum pag. 4.

(α) Omnes Finlandiæ incolæ a Svethicis, Norvegicis Danicisque Historicis &c. Fenni, Svethice Sinner, olim dicti sunt; nam Tavastorum nomen recens est, & Sec. XIII. ut supra notavimus, primum innotuit; quicquid igitur ante de Fennis traditur, id Tavastis pari jure competere credimus, quamdvis propria sua lingua antiquitus Haemelaïset vocati sint: opinatur enim antea nominatus Pastor Nic. Matthesius, hæc tria tantum nationum nomina, scil. haemelaïset, Carjalai-set, Pobjalai-set & non plura in ipsa gente usitata fuisse.

mille septingentos annos, ad easdem arcendas urbem Sigtunam a Rege Sveciæ Siggone exstruatam fuisse contendit Joh. Mag. (β) Afferit quoque ex probatis scriptoribus laudatus antea Auctor Dissertationis de Borea Fennia, emigrationes Fennorum numerosas in terras versus Austrum longe distitas, unde Longobardi, Hunni, Winuli originem habuerunt. Hinc sequitur itaque Fennos, antea non modo loca plurima regionis suæ etsi non omnia, quæ hodie incoluisse, alioquin enim tanta multitudo sustentari vix potuisset, sed etiam ad tantum surrexisse robur, ut valuerint vicinostans mare sitos, remotioresque variis invasionibus laceßere. Quin etiam ad Fenniam suos referunt natales hodierni Esthones, ut egregie observavit Clarissimus Auctor Dissertationis de Migratione Gentium (γ). Hæc autem non cadunt in eos, qui dispersi per silvas træda paupertate pressi fuissent; quibus nec arma suppeditassent, nec equi, nec penates ceu Tacitus de Fennis in Libro de moribus German: mentitur. Sed regerit forte quis, hæc solum competere Fennis maritimis, quos diu Regulos suos habuisse constat; mediterraneis vero non item Conf. Nobil. Stiernhœk (δ). Sed respondemus: non deneganda esse Tavastis cæterisque interiora Fenniæ inhabitantibus, quæ conceduntur incolis

(β) *Lib. II. Cap. II.*

(γ) *pag. 23.*

(δ) *De jure Sveonum Gothorumque vetusto. Libr. I. c. 1.*

lis maritimis, quum supra ostenderimus Tavastiam ad recipiendum humanum cultum natura admodum esse idoneam; quorum accedit, quod prout adversus quosvis insultus tutiora sunt loca hæc mediterranea, ita etiam homines ea potius amasse credibile est; quum e contrario loca mari viciniora, piratarum aliorumque hostium vexationibus non potuere non sæpe esse exposita. Præterea assentitur nobis Auctor Chron. Fenn. (s) *Rex inquit Fenniae Rostrophus, qui CXXV. annos ante natum Salvatorem floruit plerumque delectatus fuit locis regni sui mediterraneis.* His igitur positis, verosimile videtur, Fennos antiquitus quadam societate inter sese devinctos unitosque fuisse; nisi enim tale quid intercessisset, vix intelligi potest, quo pacto tantis agminibus peregrinos adgredi potuissent. De peculiaribus vero Tavastorum invasionibus in Sveciam refert vetus Chronicon Sveth. a Messenio in Sveopentapol. (z) allegatum, scil. Birgerum Jarlum coactum fuisse exstruere aliquod propugnaculum eo in loco, ubi jam Regia sedes est, ne aditus amplius pateret hostibus ad invadendos Svecos. Olim enim eadem via irrumpere solebant Tavasti cæterique orientales.

Deinde nec incruentam fuisse pugnam Tavastorum cum exercitu Birgeri Jarli testantur Joh. Mag. (n), & Messenius in Chron. Fenn. Mscr.

Quid

(s) edit. a Clariss. Nettelbladt. pag. 100. (z) Cap. XX.

(n) Lib. XIX. Cap. XV.

Quid? quod Pet. Bertius, exterus licet scriptor in Batavia, quem allegat Paulinus Goth. lib. 1. Cap. XXVI non dubitaverit quondam de Fennorum antiquorum numerosa colonia hoc perhibere testimonium: *Gens illa fuit multitudine sua numerosissima, & quae hodie praeter Poloniam, totam Russiam cum Moscovia usque ad mare glaciale & Tanaim. ac ultra illam etiam multa possidet.* Olaus Magn. Lib. III. Rer. Septentrionalium asseverat, Finlandiam jam sub Ethnicismo regio decoraram fuisse axiomate, longam CCC & latam LX milliaria; cui suffragatur Meslenius in Scand. Illustr. Tom. XI pag. 3. quum scribit: *Fennonia tam immensis terrarum procurribus diffusa, priusquam Sueciae partim & Moscoviae submitteret caput, non uno sed pluribus conspicua fuit diadematibus.* Hinc itaque satis apparet, Tavaastos sub imperio aliquo olim vixisse; quomodo enim alioquin sic vires unire potuissent? Qualis autem hic forma regiminis obtinuerit, egestas monumentorum definire vetat. Forte etiam aliquamdiu iisdem paruerunt Regibus, atque caeteri Fenni; quum vero tota propemodum Finlandia seculo IX. Ostrogardiæ Regum h. e. Russorum imperio accessit (9) sub quo ad seculum XII. vel XII^o. mansit, per se patet, Tavaastos eadem expertos fuisse fata.

Fuere etiam in hac ipsa gente, qui singulari quadam virtutum gloria exsplenduerunt, ex quibus

(9) Clar. Nettelb. *Swedischen Bialoth.* pag. 113. conf.
Mess. Scand. Illustr. Tom X. pag. 3.

bus unicum duntaxat brevitatis proposita nominare jubet. Fuit is Turrilas dictus, qui prout vivus bene rebus suorum præsuit, armaque gessavit felicia; ita etiam more antiquis paganis usitato, post mortem in Deorum numerum relatus; longo post tempore, ut Mars Fennicus colebatur (1) quem sine dubio intelligit Arngrimus Jonæ, quando Torronem quendam Fenniae olim imperasse dicit (2). Præterea observandum est, in Tavastia etiamnum crebram fieri mentionem filiorum Calebi, Fennice Calevanpojat; quos gigantes fuisse credunt, quoque nomine omnes eximiae staturæ homines per jocum adhuc compellant. Multa quidem prodigiosa inter plebeculam de hisce traduntur. Nec tamen dixero, an audiendus sit Arngrimus Jonæ, qui gigantes Cananæos, arma Josuæ & Calebi fugientes, ad loca hæc septentrionalia concessisse perhibet (3). Quod vero attinet vitæ rationem veterum Tavastorum, qualis illa fuerit breviter etiam dicamus. Agricolaë fuerunt, ut cæteri Fenni (4); nec piscaturæ defuisse videntur, quia lacubus amnisque gaudet regio lapidissimorum piscium refertissimis. Juxta quoque venationi fuere intentissimi, maxime quum vasta Tavastiae nemora copiosam ferarum capturam præberent. Ideo etiam Christiani lacti, primum taxati sunt secundum numerum ferarum

(1) *Histor. Eccles. Bangii Lib. VI. Cap. VI.* (2) *vide Dissertat. de Sacris. Hyperb. pag. 61.* (3) *Dissert. de Bergen Fennia pag. 20.* (4) *Ol. Mag. libr. XII. Cap. V.*

rinarum pellium ; ita ut quartam quamque pellem Episcopo Aboens. jussu Regis Waldemari solvere debuerint, ceu literæ ejusdem Regis Anno Dni. MCCCXXI a Ragnaldo quodam, Tributario Episcopi Aboensis citatæ indicant (v). Armatura eorum præcipua fuit arcus, quo & hosti obviam ire & fera animalia figere solebant. Nec dum hic mos abiit in delvetudinem ; nam remotiores omnes fere, in paroeciis præsertim Rautalambicis venaturi, arcubus adhuc utuntur. Præter arcum, muniti etiam fuere aliis armis, ut pugionibus, lanceis, jaculis, gladiis, securibus dolabrisque (ξ). In domibus habitant Tavasti, quibus exstruendis terra arborum feracissima abundantem subministravit materiem. Et quemadmodum una cum cæteris Fennis, ut ante dictum est, Sveciam prædando infestarunt Tavasti ; ita credibile admodum est, non hos magis quam illos piratica abstinnisse (ο) ; unde etiam colligitur, eos rei nau-

(v) *conf. Acta Eccles. Aboens. vetusta in Arch. Antiq. Regio reservata.*

(ξ) *Ol. Mag. Lib. IV. & XI. Capit. IV. XII. XIII. Ob eandem hanc causam etiam soleis ligneis, Svethice Skidor / Fennice Suxi / currere debuerunt, ne nivibus altioribus retardarentur. Hinc in formula pacis Gretteri apud Wormium in Lexico Runico pag. 46. orta est hæc propositio. Sinnur (Fridar / i. e. Fennus percurrit. Loccen. Antiq. p. 187. (ο) De piratica Fenn. videatur Ol. Rudbeck, Atl. Tom. I. pag. 332.*

ricæ haudquaquam imperitos fuisse. Rapinis itaque & præsertim piratica, quæstu in se turpi quidem, sed falsa multorum opinione ista temporum barbarie honesto, & Tavasti & reliqui Fenni magnas divitias pararunt. Nec religio erat, male parta sacris usibus destinare. De veteri Biarmorum templo narratur, quod præter coronam auream duodecim gemmis pretiosissimis ornatam, aureamque pateram, torquis aureus ipsius Dei *Jumalæ*, trecentarum marcarum pondus exæqvaverit (π)

§. V.

Verbo tantum Tavastorum religionem antiquam indicat.

NOachum genus humanum docuisse Theologiam & sacros ritus, ex Beroso refert Wexionius (α). Nec dubium est, quin Fenni ac Tavasti, ceu Noachi posterius, famam sanctioris religionis a majoribus acceperint; id vero dolendum, hanc mox fuisse extinctam. Nam, ut cæteri mortales, ita etiam hi in eum prolapsi sunt errorem, ut res creatas & quæ sensus feriunt, quam omnium Auctorem invisibilem colere maluerint; quod quidem Fennis eo facilius accidere potuit, quo a populo, penes quem vera Dei cognitio & cultus remansit, longius fuerunt remoti: unde factum, ut non tantum solem, lunam ipsamque terram,

im-

(π) *Histor. Olavi Regis coll. cum Hist. Neraud. & Bos-*

Cap. 7.

(α) *Lib. X. Cap. I.*

immo homines praestantiores heroasque pro dñs habuerint; sed quod absurdissimum est, ingentes lapides, densas procerasque arbores divino honore fuerint prosecuti. (β) Verum de hac religione Fennorum tufius agit ex instituto Clarissimus Magist. Arctopolitanus, plures ante annos vita functus, Cap. Dissert. II:do; ideoque his jam supersedemus. Placet tamen in gratiam Benevoli Lectoris sequens carmen de Deastris Tavaistorum a Michaele Agricola conscripum (γ) heic subnectere:

*Epaē Jumalat monet taesae,
Muinen palveltin caucan ja laessae.
Neitae cumarsit Haemeleiset,
Sekae miebet ettae naiset,
Tapio metzaest pydyxet soi,
Ja achti wedest caloja toi.
Finimoinen wirdbet taroi,
Rabkoi cuun mustaxi jacoi.
Lickiö Ruohet iuret ja puut,
Hallitsi ja sencaldaisset munt.
Jlmarinen rauban ja ilman tei,
Ja matka miebet edeswei.
Turri/as annoi woiton sodaest,
Cratti murhen piti taw rast.
Tontu huonen menon hallitzi
Quin Piru monda willitzi.
Capeet myös heildae cuun soit,
Calewan pojat nitut ja mut löit.*

(β) citat. Auct. Lib. X. Cap. II.

(γ) Histor. Ecclesiast. Bång. Lib. VI. Cap. VI.

